

Fredrik
TCO
Loo?

Professor I. Svennilsson:

Herr ordförande, mina damer och herrar.

Många av oss har den känslan, att vi just nu befinner oss i ett mellanläge i den ekonomiska utvecklingen. Den värsta inflationskrisen är över, ransoneringarna har börjat släppas, varutillgången börjar bli rikligare. Det kan var och en konstatera ute i affärer och på annat håll. Samtidigt framträder tendenser till ett visst konjunkturuomslag i Amerika, som kan få konsekvenser också för oss. Det talas om att våra exportvaror möter växande motstånd vid försök till försäljning på utländska marknader och om man försöker sätta sig in i vad som nu händer beträffande den viktigaste delen av exportoffensiven, nämligen ^{på} Förenta Staterna, måste man konstatera, att det inte gjorts större framsteg på det området. Tvärtom har ju våra viktigaste exportvaror på den marknaden råkat ut för ett svårt bakslag, så att exporten delvis helt avstannat. Följden har blivit, att för närvarande, om man bortser från de Marshall-dollar vi får i begränsad utsträckning, våra löpande dollarinkomster blivit mycket begränsade och ^{mycket fall} sannolikt mindre än vad de ^{nu} varit ungefär för ett år sådan. Samtidigt har emellertid vår hand~~el~~ med Europa förbättrats och ökats åt olika håll. Vi har alltså för närvarande en situation, där man på en gång har ökade importmöjligheter men där det samtidigt är tendenser till en hårdare åtstramning av importregleringarna, nämligen i fråga om dollarmarknaden. Det är i det läget ganska svårt att skaffa sig ett allmänt perspektiv över utvecklingen ~~över huvud taget~~ under det närmaste året, och det är exempelvis mycket svårt för att inte säga omöjligt att svara på frågan, om år 1949 skall bli ett bättre år än 1948 för den svenska ekonomien. Det är svårt att svara också på sådana frågor som om prisstegringen skall fortsätta ute i världen och här hemma, eller om det blir ett mera markerat prisfall. Det är också svårt att veta, om det blir mera ont om varor eller rikligare tillgång än för närvarande. Och det är svårt att säga, om nationalinkomsten kommer att växa eller i varje fall hur mycket den kommer att växa och i vilken utsträckning medborgarna därför kan höja sin standard redan inom det närmaste året. Man kan fråga sig, vad nu långtidsprogrammet, som uppgjorts för Sverige, kan säga

om den saken. Man kunde tycka, att när man har ett fint program för fyra år, skulle man också veta, vad som kommer att hända under mellantiden. Det är inte alls säkert, att det behver vara så, att ett program, som uppgjorts på längre sikt, också kan ge närmare upplysningar om utvecklingen på kort sikt. Det misstaget möter man ofta i pressen. Jag har exempelvis just läst ett par artiklar i Finanstidningen, som kritiserar långtidsprogrammet, därför att det just nu i vissa avseenden inte går precis som man där räknat med. Men man glömmor bort, att detta program handlar om tendensen på längre sikt och att det på vägen kan ske förändringar, som innebär avvikelser från den raka vägen mot målet. Jag skulle vilja göra en liknelse ^{med} ~~beträffande~~ våra förväntningar om sommarens ankomst. Jag kan kanske likna fyraårsprogrammet vid en bild av en relativt hygglig sommar, då man återigen skulle få så riklig tillgång på varor, att man kan upphäva flertalet regleringar, även importregleringar. Men precis som man ^{även} om man är säker på att det skall bli sommar, ^{inte} vet hur vädret kommer att gestalta sig under de närmaste veckorna - det kan bli bakslag på den vackra våren ~~innan sommaren~~ - på liknande sätt förhåller det sig också med ~~förhållandet mellan~~ långtidsprogrammet och våra förväntningar om utvecklingen under de närmaste åren. Men ^{även} naturligtvis kanske ~~det som finns i~~ långtidsprogrammet kan ge viss vägledning beträffande utvecklingen även under de närmaste åren. Det är det jag skall försöka beröra något här.

Jag vill först något uppehålla mig vid de rent svenska planerna för att sedan vidga blicken till de allmänna, europeiska sammanhangen. Det är ju så, att detta svenska långtidsprogram var ett led i ^{den svenska} ~~(anknytningen)~~ till Marshall-planen. När man ser på detta långtidsprogram, förstår man genast, att detta program i olika delar har olika grad av säkerhet. Mest vet man om produktionsutvecklingen, åtminstone på vissa områden här i landet. På vissa områden kan det inte i detta avseende hända så stora och revolutionerande händelser. Man behöver inte befara alltför stora överraskningar. Om vi ta sådana områden som vattenkraftens ~~utbyggnad~~ och järnindustriens utbyggnad, så kommer den till stånd genom omfattande investeringar, som tar lång tid både att planlägga och att

genomföra. På sådana områden måste med nödvändighet en planläggning och planering och förberedelse äga rum många år i förväg och det ~~vara~~^{var} av naturliga skäl ganska lätt att ~~bilda~~^{sluffa} sig en överblick över hur produktionsutvecklingen på dessa områden kommer att gestalta sig. Långtidsprogrammet visar där, att vi här i landet som i andra europeiska länder kan räkna med en kraftig ökning av den svenska produktionen på vissa viktiga basområden, sådana som elektrisk kraft och järn och stål och elektriska maskiner ~~och en del andra~~. Men resultaten av denna utveckling mognar ut först om några år. Vi ser att kurvan för järnindustriens produktion börjat stiga långsamt efter att många år ha legat relativt stilla, men det stora klivet uppåt kommer först om ett par år, alltså fram mot den fyraårsperiods slut, det här är fråga om. Under tiden och för närvarande pågår det omfattande investeringar, som är avsedda att möjliggöra en ökning av produktionen. Åren efter kriget har varit en enastående utbyggnadsperiod för den svenska produktionen. Investeringarna har varit stora och kanske vissa tider alltför stora, så att detta bidragit till att kasta det svenska samhället ur ekonomisk balans. Men detta måste ge vissa resultat och om vi bara kan vänta och lugna oss något; ~~en~~ förr eller senare måste produktionsökningen komma och ge till resultat en ökad nationell^{al} inkomst. Det är redan en hel del nya fabriker och anläggningar, som blivit färdiga, men man har ju kunnat märka och gjort den erfarenheten, att det kan ofta ta ett par år ytterligare innan en sådan fabrik kommit i full trim och därför har den produktivitetensökning, som ofta följer med en ny anläggning, också kommit att bli en hel del fördröjd. De siffror, som finns, tyder på att produktiviteten i den svenska industrien sedan tiden före kriget bara stigit med 10% per arbetstimme, om man inte räknar tjänstemännen med. Tagas de med, räknar man med endast 5% mellan år 1939 och 1947/48. Hade produktivitetensökningen pågått i samma takt som före kriget, hade vi troligen haft en ökning med 30% av produktionen per arbetstimme, om man räknar med endast industriarbetarna. ~~Under kriget har utvecklingen varit långsammare än tidigare, och~~ Man frågar sig nu och det är en fråga som är väsentlig för långtidsprogrammet, hur kommer det att gå med stegringen av effektiviteten i den svenska ekonomien? Man får komma ihåg, att det inte är

Till nationalproduktens bidrag, är

bara industrien det gäller. ~~Det är~~ jordbruket och ~~det är~~ en
~~hel~~ rad ~~andra~~ servicenäringar, där man kanske inte kan räkna
med så stor höjning av effektiviteten. ~~Inom handeln har man~~
~~den föreställningen, att det går ganska långsamt med effek-~~
~~tivitetshöjningen i jämförelse med industrien.~~ När man kom-
mer fram till ett medeltal för ^{det} svenska nationalhushål-
let, blir det ^{dagfr} i regel mera blygsamma siffror än inom in-
dustrien. I långtidsprogrammet har räknats med ökning av ef-
fektiviteten, av produktionen per sysselsatt individ ^{med} cir-
ka 10% under de närmaste fyra åren. Det är en något långsam-
mare ökning än man hade under förkrigstiden. Men samtidigt
har man räknat med att under det första och kanske närmaste
båda åren stegringen blir relativt långsam för att mot perio-
dens slut taga större fart just i samband med att alla nya
anläggningar blir färdigställda och kommer i full drift. Det
har diskuterats om detta är ett alltför optimistiskt eller
pessimistiskt antagande. Det är en av de punkter, där det är
svårast att bedöma den framtida utvecklingen, men det kanske
finns flera skäl för att ~~äxxxxxxx~~ detta är en rela-
tivt försiktig bedömning av våra möjligheter. Om man jämför
med andra europeiska länder ha vi i detta avseende den mest
anspråkslösa siffran. Vi har börjat från en ganska hög nivå
och därför ha dessa andra länder större ^{och} möjlighet till
modernisering och uppryckning än vi har. ^{Men} Det finns flera fak-
torer, som pekar på att ^{även} vi har ganska stora marginaler för
effektivitetshöjning. Det har under kriget ägt rum en hel
del rationaliseringar och ^{skett en} utvecklingen i olika näringsgrenar
^{Plas} de här närvarande har säkert varit med om att medverka till
en sådan höjning av effektiviteten. Detta arbete har kanske
inte riktigt kommit fram ännu i siffror och i resultat, där-
för att inflationskonjunkturen skapat en hel del förvirring
på arbetsplatserna, som gjort, att denna effektivitetsvinst
delvis blivit stoppad; men den borde vid mera normal utveck-
ling så småningom ~~också~~ kunna komma fram. ^{att ha bättre till} Vi har vidare ^{alla}
de nya anläggningarna, som ju bör bli modernare än de gamla.
Järnindustrien ökar kapaciteten med 50% utan att ställa an-
språk på större arbetsstyrka än tidigare. Vi har vidare den
fortsatta normala rationaliseringsverksamheten, som kommer
att fortgå som tidigare. Jag tror alltså man vågar räkna med
som ganska säkert eller som alldeles säkert, att Sverige kom-

kommer
 mer om ett par år att stå med betydligt starkare produktionsapparat än det för närvarande gör och vad det gjort före kriget. Just nu håller den på att byggas ut. Den är inte alldeles färdig men redan under de närmaste åren kommer utvecklingen i denna riktning att påbörjas. Men det är kanske först om ett eller två år som de stora resultaten kommer att mogna ut.

En viktig förutsättning för att dessa resultat av en högre effektivitet också (skall verkligen) komma medborgarna till godo, är ju att priserna anpassas efter den nya kostnadsnivån. Man måste nog säga, att så för närvarande inte alltid är fallet, därför att bl.a. priskontrollen håller tillbaka den konkurrens i lägre priser, som utan en sådan kontroll och i ett annat marknadsläge skulle kunna komma till stånd. Om man studerar mera noggrant olika områden av vårt näringsliv, kan man nog utan svårighet finna sådana områden, där priskontrollen varit ägnad att hålla uppe priserna, så att rationaliseringsvinsterna inte kommer marknaden till godo. Det är klart, att detta är särskilt allvarligt vid fallande priser; *det är risk* att prissänkningen ute i marknaden inte kommer till stånd lika fort som priser^{na} på råvaror faller på världsmarknaden. Men vi vet ju, att ett upphävande av priskontrollen förutsätter riligare tillgång på varor, och därför kommer nog tyvärr vinsterna ^{av} effektiviseringen under de närmaste åren delvis att hållas tillbaka. Ur denna synpunkt är det av särskild vikt att studera hur valutatillgången kommer att utvecklas för att kunna bedöma om det verkligen finns förutsättningar för att vi snart skall kunna få en kraftigare konkurrens mellan olika företag utan hinder av regleringar.

~~Det har sagts många gånger, att dessa inre problem är relativt lätta att bedöma, och de är också relativt lätta att lösa, men att de svåraste problemen möter den svenska ekonomien på den yttre fronten. Det är relativt lätt att producera mera varor även om det också har sina svårigheter.~~

Stora svårigheter
 Vi vet hur alla länder i Europa har gjort upp fyra- och femårsplaner, där man ~~kan~~ skall öka produktionen med mycket stora procenttal. Sådant tycks vara möjligt att åstadkomma, ~~men det är värre att sälja de varerna på export för att få till stånd en import, som bildar ett nödvändigt inslag i vår svenska ekonomi. Vad gäller allt som har med utrikeshan-~~

del att göra är detta svenska långtidsprogram ytterst osäkert och det har angivits i programmet, att man där bara försökt teckna en möjlig utveckling, som ändå tätt sig något så när sannolik. Vi vet att vi där börjar från ett dåligt utgångsläge; ~~det~~ 1947 (exporten låg) 25 à 30% under förkrigsnivån, medan importen låg lika mycket över. Den målsättning man har i programmet, är att skapa balans i våra betalningar utåt och göra det på relativt hög nivå, så vi kan hålla ganska stor import. ~~och~~ Man har där vågat räkna med att vi vad gäller exporten skulle komma tillbaka till förkrigsnivån i fråga om volym för att ha möjlighet att köpa lika mycket varor som före kriget utifrån. Det har sagts att detta program är alltför optimistiskt, men detta att komma tillbaka till förkrigsnivån ter sig ändå som en relativt anspråklös målsättning. Långtidsprogrammet räknar med att detta skulle vara möjligt att förverkliga under loppet av fyra år, ~~och göra det så, att~~ i stort sett importen skulle kunna släppas fri och folk skulle kunna köpa importvaror, som de själva tycker lönar sig, med ett stort undantag, nämligen ~~fråga om~~ dollarvaror. Hur ~~en~~ ^{man} vände på programmet kunde inte komma ifrån, att möjligheterna att öka exporten till dollarområdet måste bedömas relativt pessimistiskt och därför måste vi räkna med en bestående importkontroll även på längre sikt för att hindra folk att köpa dollarvaror.

Det är klart att orsaken till att det är svårt att bedöma utrikeshandeln är den, att utvecklingen här beror på hur världskonjunkturerna gestaltar sig.

Jag vill försöka ange några synpunkter på hur utvecklingen kan komma att gestalta sig på detta område inom de närmaste åren. Det har talats rätt mycket om att utvecklingen på olika marknader går mot köparens marknad och avlägsnar sig alltmer från en säljarens marknad. Denna utveckling har inte bara gjort sig gällande här i landet utan även i andra länder, också i Förenta Staterna, där man märkt en stockning i avsättningen till och med så att viss arbetslöshet börjat uppstå. Det är klart, att man lätt överdriver innebörden av dessa tendenser. Säljarna har varit vana att ha en säljarens marknad och man är vid minsta motstånd benägen överdriva detta. Men onekligen har det skett förändringar på olika marknader, som är av denna karaktär. Vad man frågar sig är,

om detta är ett allmänt fenomen eller bara ett speciellt fenomen på vissa marknader. Att det inte kan vara allmänt framgår redan därav, att Europas befolkning fortfarande i genomsnitt ^{lägre} ligger på en standard som ligger ~~väsentligt~~ lägre än före kriget. Detta därför att det är ont om en hel del varor, som behövs för befolkningens konsumtion. Detta visar ju, att denna tendens mot en köparens marknad (är inte) en allmän företeelse, som gäller alla varuområden utan har karaktären av brist på anpassning mellan produktionen och de aktuella behoven, och att den delvis är ett uttryck för svårigheten att få igång en friare handel mellan olika länder, så att varorna finns där de bäst behövs.

Att man haft en tendens i denna riktning beror delvis därpå, att varutillgången i Europa förbättrats genom ökad produktion. Vi har haft en återhämtning av produktionen i Europa, som varit ^{snabbare} ~~senare~~ än efter förra kriget. Därtill ha vi också haft den ökade varutillgång, som Marshall-hjälpen fört med sig. Men samtidigt har befolkningen i Europa ökat med 10%, behovet av varor är alltså större och särskilt i fråga om jordbruksprodukter har detta gjort sig gällande. Jordbruket har ^{haft} svårare att komma fullt igång efter kriget än industrien, trots alla bombardemang och förstörda industribyggnader. En av orsakerna till att svårigheterna är särskilt stora på livsmedelsområdet är säkert, att handeln mellan öst och väst i Europa inte kommit igång utan delvis hindrats av politiska skäl.

Ett annat skäl varför varuförsörjningen i Europa har för sämrats är att Europa har svårare att betala för de importvaror, som man fått från transoceana länder. Det är en fråga, som är så omskriven, att jag inte behöver gå in på den närmare här. Det är väl troligt, att varuförsörjningen i vissa avseenden kommer att förbättras under de närmaste åren. Marshall-planen har kombinerats med omfattande planer för att öka produktionen, men precis som i Sverige kommer dessa planer att i övervägande grad kunna förverkligas först om några år och under tiden vållar de ~~gamla större~~ svårigheter, därför att stora delar av resurserna måste tagas i anspråk för omfattande investeringar.

Det som hänt i Europa när produktionen ökats, har hittills varit det i huvudsak, att den gamla produktionsapparat satts igång, i viss utsträckning utbyggd och något för-

bägträd. Däremot har den nya produktion, som man nu planlagt, ännu inte kunnat hinna komma igång. Detta förklarar också delvis det överskott på varor, som nu börjar uppträda. Vi vet, att Europas produktionskapacitet redan före kriget var illa anpassad till behoven. Textilindustrin var överdimensionerad och när man nu på många håll med hjälp av råvaror, som man kunnat köpa för Marshall-pengar, satt full fart på textilindustrin på kontinenten, är det naturligt, att på denna marknad börjar uppträda tendenser till överskott. Ett annat skäl till överskottet är att den europeiska levnadsstandarden är lägre och inkomsterna jämnare fördelade än före kriget. I detta avseende har ju genom inkomspolitik och beskattning en radikal förändring ägt rum i flertalet europeiska länder och de varor, som tidigare i övervägande grad konsumerats av över- och medelklassen, har icke samma efterfrågan som tidigare. Sådana länder som Frankrike och Italien, som i hög grad är inriktade på produktion av sådana varor, mötas av stora avsättningssvårigheter. Det är förhållanden som ~~möter oss~~ ^{steroynglas} i våra handelsavtal ^{förhandlingen} med dessa länder, där de försöker få oss att köpa mindre nödvändiga varor. Det är sådana varor, som alla länder vill sälja och ingen vill ta emot. Denna benägenhet att inte köpa mindre nödvändiga varor har säkert i Europa under nuvarande förhållanden sträckts mycket längre än egentligen vore nödvändigt. Det har blivit ett naturligt led i de bilaterala handelsavtal vi nu har, att man försöker utestänga mindre nödvändiga varor, även om man tillåter en produktion av ^{samma varor} sådana varor inom de olika länder, och därmed har ett ömsesidigt utbyte av sådana mera förädlade industrivaror förhindrats. ~~och denna~~ ^{ju detta område} tendens har urartat i en ganska utpräglad protektionism i de europeiska länderna, särskilt i England och Norge, där restriktionerna för import av mindre nödvändiga varor - tyger, möbler, hushållsmaskiner - blivit ett skydd för den egna hemmamarknadsindustrin. Men följden har blivit, att särskilt sådana förädlade varor har alla velat sälja och ingen velat ta emot, och därigenom har man i växande grad fått en marknad, som kan karakteriseras som en köparens marknad. Däremot är det alltjämt ont om andra mera nödvändiga och grundläggande varor både här i landet och i andra delar av Europa.

Man Det är inte osannolikt att vi under de närmaste åren får se denna köparens marknad sprida sig ned mot den mera nödvändiga basproduktionen. Det pågår ju som jag tidigare berörde en e-

norm utbyggnad av den europeiska ~~bas~~produktionen av metaller gödningsämnen, elektrisk kraft och av vissa typer av maskiner. Det är ~~må~~ i många fall fråga om en fördubbling av produktionen i Europa under loppet av 3 - 4 år. Det är fråga om ökningstal, som kan mäta sig med de mest hårresande siffrorna från de ryska femårsplanerna eller den ~~mest~~ stsnabba utvecklingen i Amerika. När alla dessa varor kommer på marknaden, kommer säkerligen på nya områden en köparens marknad att uppstå. När man i Paris lagt ihop planerna för järn och stål i olika länder i Europa ~~har man~~ ^{har man} kommit till att vi om 3 - 4 år sannolikt står inför ett överskott av järn och stål i Europa.

Det är möjligt att när den tiden kommer, ~~att~~ överskottet på andra varor kommer att något mildras. Dels kommer denna ökade basproduktion att möjliggöra en höjning av produktionen i allmänhet, ökning av importen och höjning av levnadsstandarderna ~~och~~ ^{och} det blir ^{det} troligen ^{om möjligt} nödvändigt att avsätta ^{av} mera av dessa mindre nödvändiga varor, ~~och~~ ^{och} man strävar efter att dra över arbetskraft från mindre nödvändiga till mera nödvändiga industrier. Det är möjligt att ~~det kan bli på~~ ^{man} ~~det visat med det produktionsöverskott man har och man får~~ ^{ja detta rätt här} en mera balanserad europeisk produktion.

Sedan till slut återstår ett tredje område, där säljarens marknad väl inte kommer att upphöra så lätt, och det är det område, som gäller varor som importeras från transoceana länder, varor som måste köpas med hjälp av europeisk export. Det förefaller, som om varuknappheten kommer att dröja kvar i Europa på det området, även bortom de närmaste fyra åren. Det är klart, att utvecklingen i detta avseende kommer att kunna variera. Det är många faktorer som här kommer att bli avgörande för hur utvecklingen kommer att gå. ~~De jag skall beröra ett par av dessa faktorer som kan påverka utvecklingen vad gäller Europas möjlighet att köpa varor från andra världsdelar.~~

Man måste konstatera, att effektiviteten i den europeiska produktionen är betydligt mindre än den är i Förenta Staterna. Man har ända upp till två eller tre gånger så stor produktion per arbetstimme där ute och det beror på att man där har standardiserad massproduktion av annat slag än i de mera avgränsade små nationella ekonomierna här i Europa. Vad man frågar sig är om detta program som göres upp i Paris för

den europeiska produktionens utveckling, kan medföra en förändring och förbättra Europas möjligheter att konkurrera i andra världsdelar med amerikanska varor. Tyvärr måste man nog säga, att den planläggning och den utveckling, som nu pågår i olika europeiska länder ~~sker~~ i hög ^{möjligt är} grad ~~(nationellt)~~ isolering. Men man har inte i Väst-Europa lyckats få till stånd det intima samarbete och samordning av produktionen och utveckling, man skulle behöva. De europeiska länderna är ekonomiskt mer isolerade från varandra än de någonsin varit sedan industrialismens genombrott. Före första världskriget kunde man ännu tala om en relativt öppen europeisk marknad, där man inte bara reste utan pass, utan där också produktionen kunde läggas upp för en större europeisk marknad. Men de betalningssvårigheter, särskilt gentemot dollar, som uppstått efter kriget, har medfört, att den ekonomiska politiken i högre grad än tidigare blivit inriktad på mera snäva nationella målsättningar. Resonemanget, när det gäller frågan om en utveckling av produktionen, har inte alltid gällt om de varor, som skulle komma fram, kunde konkurrera med varor från andra håll; utan ett tillräckligt motiv har ofta ansetts vara, att man genom att producera inom landet kunde spara främmande valuta, även om produkten som kommer fram blev dyrare för landets egna konsumenter. I Paris har man givetvis försökt att bemästra ~~denna nationella isolering~~ ^{detta problem}, och det samarbete, som där äger rum är i och för sig oerhört glädjande. ~~och~~ ^{det} kan anses i och för sig ganska märkligt, att man där så ingående jämför sina planer och samråder beträffande sin ekonomiska politik. Men än så länge måste man nog erkänna, att de positiva resultaten i riktning mot en samordning äro relativt begränsade, och att det därför är stor risk, att den nya produktionen i Europa inte kommer att bli så effektiv, som den skulle kunna vara, om man hade en öppen europeisk marknad. Ett av hindren för en sådan marknad är de svårigheter som möter inom det europeiska betalningssystemet. Det nuvarande bilagerala systemet, där man har mer isolerat byte mellan ett par länder, förhindrar ^{en} fri rörelse av varorna, så att de hamna, där de bäst behövs. I samband med Marshall-hjälpen har man tillfälligt byggt upp ett system, av multilateral betalningsmekanism, men det har icke varit av sådan karaktär ännu, att det kan bestå sedan Marshall-hjälpen mins-

kats eller upphört.

Europas konkurrensmöjligheter med andra världsdelar kommer väl att förbättras men kanske ändå inte i så hög grad, att man på den vägen kan övervinna knappheten på dollar och andra främmande valutor och få fri import av transoceaniska varor. Det är tre andra faktorer jag skulle vilja beröra, som även i hög grad blir avgörande för hur det kommer att gå i detta avseende.

Den första frågan gäller konjunkturen i Förenta Staterna, som ju även för de närmaste åren kommer att bli rätt avgörande för våra möjligheter att sälja och köpa på transoceaniska marknader. Det har börjat en viss nedgång i den amerikanska konjunkturen, men tendenserna är ganska odeciderade. De ekonomiska experterna i Amerika ser möjligheter fortfarande både till fortsatt inflationskonjunktur med prisstegringar och till ett prisfall men kanske ändå den övervägande risken för närvarande anses vara att en försämring av konjunkturen kommer till stånd, men ingen har ännu vågat fråga, om det skulle vara frågan om en djup depression utan endast talat om en begränsad sänkning av priser och kanske något av sysselsättning. Det finns goda skäl att tro, att den amerikanska högkonjunkturen ännu inte nått sitt slut. Det finns otillfredsställda behov av bilar och andra varor. Marshall-hjälper och Atlant-pakten med dess militära hjälp är ett starkt stöd för en högkonjunktur och slutligen har man Trumans ekonomiska och sociala politik, som innebär, att man tar upp en hel del av de stora projekt för utveckling av Amerikas bostadsförsörjning och förbättring av Amerikas utrustning i övrigt. Härondagen antogs i amerikanska kongressen en lag, som gav presidenten fullmakt att sätta igång med stora arbeten för att röja upp i slumkvarteren och dessa arbeten skulle sättas igång, när konjunkturen gjorde det nödvändigt. Detta gör att man inte behöver räkna med risk för alltför stort bakslag i den amerikanska konjunkturen under de närmaste åren. Men däremot kan konjunkturerna försvagas och detta kommer att öka konkurrensen från amerikanska varor på andra marknader och göra det svårare för oss att genomföra vår s.k. exportoffensiv. Den har inte kommit långt på väg och vi är utan tvekan ganska sent ute, när det gäller att öka vår export i olika riktningar.

Det är ett par andra faktorer, jag vill peka på innan jag slutar, som jag har intimt ~~sett~~ med varandra att göra och

som har avgörande på hur det kommer att gå. Det ena är fråga om de amerikanska tullarna och växelkurserna gentemot dollar. Tullfrågan är föremål för förhandlingar i Frankrike, där också Sverige deltar liksom Amerika och flertalet europeiska länder. Det är möjligt, att det kan komma fram sådana tullsänkningar i Förenta Staterna, att det underlättar vår exportoffensiv. ~~Yrkas~~ Europa förser Förenta Staterna med endast 1% av alla varor, som där förbrukas, och man menar, att om tullarna sänkas, skulle det finnas möjlighet att öka till 1,5 eller 2%, vilket skulle innebära en ökning med 50 eller 100% av den europeiska exporten.

Till slut har man frågan beträffande växelkurserna. Jag vill inte gå in på den frågan i största allmänhet. Jag betraktar det nästan helt som ett dollarproblem, medan frågan om vår växelkurs gentemot andra europeiska länder för mig ter sig som ett frågetecken, där argument finns för både den ena förändringen och den andra. Det ter sig alldeles klart för mig, att en annan kurs för dollarn i förhållande till de europeiska valutorna måste vara en av de viktigaste åtgärderna för att få balans i Europas och vår ekonomi antingen genom att amerikanerna ändrar sin växelkurs eller att Europas länder företar en gemensam devalvering mot dollar. Man brukar säga, att vi skall lösa dollarproblemet genom att sänka kostnaderna. Våra produktionskostnader måste ned för att vi skall kunna konkurrera i andra länder, men man glömer då bort, att därmed gör man inte den amerikanska marknaden mera lockande i förhållande till andra marknader. Läget är ju det för närvarande, att det är ganska hopplöst att konkurrera i Amerika men även för svårt att avsätta varor på annat håll. En annan kurs för dollar i förhållande till andra valutor skulle förskjuta prisnivån. För närvarande är priserna på den amerikanska marknaden lägre än på annat håll och man kan inte vänta sig att våra exportörer skall visa för stort intresse att rikta exporten just åt det hållet. Denna olägenhet i prisnivån mellan amerikanska och andra marknader kan inte upphävas genom kostnadssänkning utan endast genom en förskjutning av dollarns växelkurs i förhållande till andra valutor.

Därmed har jag försökt peka på några av de många faktorer, som kommer att påverka utvecklingen under de närmaste åren. Jag är väl medveten om att det finns många andra synpunkter på dessa problem, som jag inledningsvis sade: i de-

gens läge är det mycket svårt att se, hur utvecklingen kommer att gå under det närmaste året och under de närmaste båda åren. ~~Det~~^{Att} vi på längre sikt ha att räkna med en förbättring och en ganska betydande förbättring i vårt läge känner man sig ganska övertygad om, men vill det sig illa, kan det dröja både ett och två år innan större förbättringar mogna ut för det svenska folkhushållet.